

«Собівартість продукції»

Рекомендації для проведення семінарських занять

Мета заняття: закріпити теоретичні знання та розвинути практичні навички розрахунку валової, товарної та реалізованої собівартості продукції.

План семінарського заняття:

1. Собівартість продукції (робіт, послуг).
2. Кошторис витрат на виробництво.
3. Калькулювання собівартості продукції.
4. Методи калькулювання.

Теоретичні відомості

Собівартість продукції використовується для контролю за ефективністю використання виробничих ресурсів, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів, встановлення цін на продукцію. *Зниження собівартості є основним джерелом зростання прибутку підприємства.*

На практиці не завжди собівартість продукції є повним відображенням дійсних витрат на її виробництво. Через собівартість відшкодовуються лише ті витрати, які забезпечують просте відтворення усіх виробничих чинників: предметів і засобів праці, природних ресурсів, робочої сили.

«Алгоритм» формування повної собівартості продукції представлений на рис. 4.3:

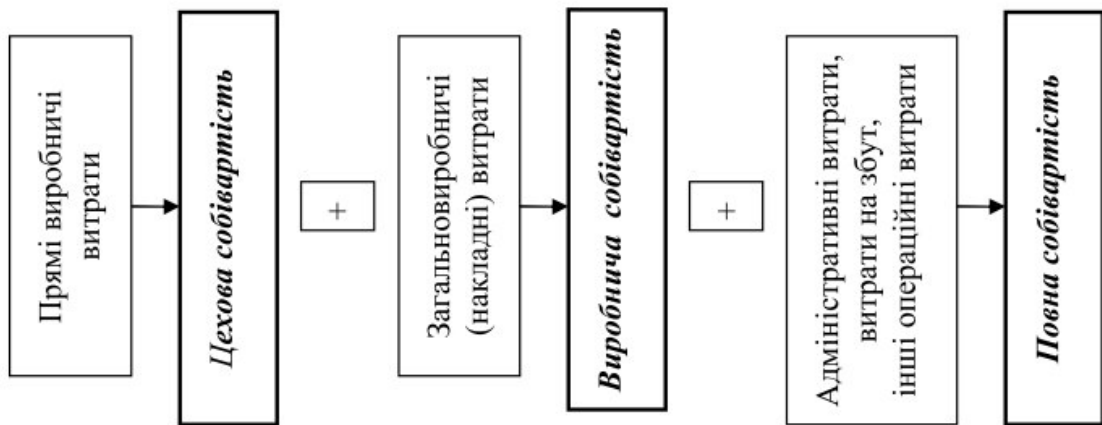

Рис.4.3 Формування повної собівартості продукції

Собівартість товарної продукції обчислюється на основі елементів витрат, що відображаються в кошторисі, з подальшим їх коригуванням на величину витрат, які не включені у виробничу собівартість продукції (витрати на підготовку та освоєння нової продукції, позавиробничі витрати, відшкодування втрат від браку), зміну залишків витрат майбутніх періодів.

Калькулювання собівартості продукції - процес обмеження собівартості одиниці продукції.

Методи калькулювання - нормативний, параметричний, розрахунково - аналітичний.

Показниками собівартості, що використовуються в господарській діяльності підприємства виступають:

Індивідуальна собівартість характеризує витрати окремого підприємства на виробництво і реалізацію продукції, а галузева ($C_{сг}$) - середні у галузі витрати на виробництво і реалізацію продукції; вона визначається за формулою:

$$C_{сг} = \frac{\sum c_i \cdot N_i}{\sum N_i} \quad (4.2)$$

де C_i - собівартість певного виду продукції на i -ому підприємстві, грн.;

N_i - кількість виготовленої продукції певного виду на i -му підприємстві, нат.од;

n - кількість підприємств у галузі, що виготовляють даний вид продукції.

Витрати на 1 грн. товарної продукції ($B_{1 \text{ грн. тп}}$):

$$B_{1 \text{ грн. тп}} = C_{тп} / Q_{тп}, \text{ коп./грн.}, \quad (4.3)$$

де $C_{тп}$ - собівартість всієї товарної продукції підприємства, грн.;

$Q_{тп}$ - обсяг товарної продукції підприємства, грн.;

2) **собівартість окремих видів** продукції; визначається на основі калькуляцій;

3) **зниження собівартості** порівняльної товарної продукції; використовується на підприємствах зі сталим асортиментом продукції.

Питання для самостійного вивчення:

1. Сутність та механізм застосування методів ABC – метод, директ – костинг, стандарт – костинг при оцінці собівартості продукції.
2. Собівартість продукції, склад окремих елементів витрат, що входять до виробничої собівартості.
3. Економічна сутність собівартості продукції.
4. Фактори впливу собівартості продукції.
5. Наведіть класифікацію витрат, які формують собівартість продукції за економічними елементами.

Теми рефератів:

1. Прогнозування собівартості нових виробів на етапі їх проектування.
2. Фактори впливу на собівартість виробництва продукції.
3. Особливості окремих методів калькуляції собівартості продукції та умови їх застосування.
4. Напрямки зменшення собівартості продукції.
5. Економічна відмінність статті витрат "виробнича собівартість" і "повна собівартість".

Тестові завдання:

1. Собівартість продукції являє собою:
 - а) усі види виплат підприємства постачальникам за ті ресурси, що були використані;
 - б) грошові платежі постачальникам ресурсів: оплату сировини, палива, заробітну плату, амортизаційні відрахування;
 - в) грошовий вираз витрат на виробництво та реалізацію продукції.
2. Основним об'єктом калькулювання на виробничому підприємстві є:
 - а) внутрішні транспортні послуги;
 - б) ремонтні роботи;
 - в) продукція, що виготовляється для продажу на ринку;
 - г) інструмент власного виробництва.
3. Метою групування витрат за калькуляційними статтями є:
 - а) визначення потреби в поточних витратах;
 - б) визначення собівартості одиниці виробу;
 - в) визначення структури собівартості виробленої продукції;
 - г) визначення пайової участі у витратах на виробництво одиниці продукції.
4. Виробнича собівартість продукції включає усі витрати:
 - а) одного виробничого підрозділу на виробництво продукції;
 - б) підприємства на виробництво продукції;

- в) підприємства на виробництво продукції плюс витрати на їх реалізацію;
- г) усі відповіді неправильні.

5. У разі визначення собівартості продукції за виробничими витратами операційний прибуток обчислюється як різниця між доходом від продажу і:

- а) собівартістю виготовленої продукції;
- б) собівартістю виготовленої продукції та адміністративними витратами;
- в) собівартістю виготовленої продукції та витратами на збут;
- г) собівартістю реалізованої продукції та витратами на збут.

6. Якщо розглядати конкретний виріб як об'єкт калькулювання, то загальні витрати підприємства на нього:

- а) не нараховуються;
- б) нараховуються прямо;
- в) нараховуються та обчислюються за методом розподілу.

7. Калькуляція – це обчислення собівартості:

- а) валової продукції;
- б) окремих виробів;
- в) товарної продукції;
- г) реалізованої продукції.

8. На зниження собівартості продукції впливають наступні фактори:

- а) поліпшення використання природних ресурсів;
- б) підвищення технічного рівня виробництва;
- в) поліпшення структури виробленої продукції;
- г) зміна розміщення виробництва.

9. Зі збільшенням обсягу виробництва собівартість одиниці продукції:

- а) збільшується;
- б) знижується;
- в) залишається без змін.

10. Які витрати не включають до собівартості продукції, виробленої на промисловому підприємстві:

- а) вартість палива та енергії на виробництво продукції;
- б) вартість сировини та допоміжних матеріалів;
- в) витрати зі збуту продукції;
- г) витрати на утримання та експлуатацію обладнання.

11. В однопродуктовому виробництві з коротким виробничим циклом собівартість одиниці продукції визначається:

- а) діленням усіх витрат за певний період на обсяг виробництва продукції за цей же період;

- б) безпосереднім обчисленням прямих витрат і розподілом за певною базою непрямих витрат;
- в) розподілом усіх витрат пропорційно кількості машино-годин;
- г) розподілом усіх витрат пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників.

12. Розподіл загальновиробничих витрат пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників за умов різного рівня механізації робіт призводить до:

- а) зниження собівартості трудомістких виробів;
- б) завищення собівартості трудомістких виробів;
- в) точного розподілу зазначених витрат;
- г) завищення собівартості машиномістких виробів.

13. У комплексному виробництві внаслідок виконання одного технологічного процесу одержують два кінцевих продукти: один – рідина, другий – газ. Спільні витрати на виготовлення цих продуктів можна розподілити між ними пропорційно:

- а) обсягу продукції в натуральному вимірі;
- б) обсягу продукції в цінах продажу;
- в) обсягу продукції в нормо-годинах;
- г) матеріальним витратам.

14. Найбільш обґрунтованим методом обчислення витрат на утримання та експлуатацію машин і устаткування на одиницю продукції у багатопродуктовому виробництві є їх розподіл пропорційно:

- а) основній зарплаті виробничих робітників;
- б) прямим витратам;
- в) кошторисним ставкам витрат на одну машино-годину;
- г) прямим матеріальним витратам.

15. У період освоєння виробництва нових складних виробів їх собівартість:

- а) знижується рівномірно (лінійно) в міру зростання кількості виробів від початку їх освоєння;
- б) знижується на ту саму відносну величину за подвоєння кількості виробів від початку їх освоєння;
- в) рівномірно підвищується;
- г) залишається незмінною.

Рекомендації для проведення практичних занять

Практичні завдання:

Приклад 1. У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції – 0,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені в розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%.

Визначте собівартість товарної продукції планового року.

Розв'язання

1. Витрати на 1 грн. товарної продукції розраховуються таким чином:

$$B_{1\text{грн}} = \frac{C}{N}$$

де С – собівартість товарної продукції;

N – обсяг виробництва продукції.

Виходячи з цієї формули визначимо обсяг товарної продукції в звітному році:

$$N = \frac{450.2}{0.89} = 505.48 \text{ (тис. грн.)}$$

1. Обсяг товарної продукції у плановому році становитиме:

$$N_1 = 505,483 \cdot 1,08 = 546,31 \text{ тис. грн.}$$

2. Собівартість товарної продукції в плановому році становитиме:

$$C_1 = N_1 \cdot B_{1\text{грн}} = 546,310 \cdot 0,85 = 464,36 \text{ тис. грн.}$$

Відповідь: собівартість товарної продукції в плановому році становить 464,36 тис.грн.

Приклад 2. Визначити витрати на 1 грн. виробленої продукції, коли відомо, що матеріальні витрати складають 85% собівартості продукції, або 3650 тис. грн., а вартість виготовленої продукції становить 6280 тис.грн.

Розв'язання:

1. Визначимо повну собівартість продукції ($C_{\text{повн}}$):

$$C_{\text{повн}} = 3650 / 0,85 = 4294,1 \text{ (тис. грн)}$$

2. Визначимо витрати на 1 грн. виготовленої продукції ($B_{1\text{тп}}$) як добуток вартості виготовленої продукції і собівартості:

$$B_{1\text{тп}} = 4294,1 / 6280 = 0,6838 \text{ (грн.) або } 68,38 \text{ (коп.)}$$

Відповідь: витрати на 1 грн. виготовленої продукції становлять 68,38 коп.

Приклад 3. Обчислити величину технологічної, цехової, виробничої та собівартості реалізації, виходячи із наведених даних:

- 1) витрати енергії, спожитої на технологічні цілі, - 13 000 грн.;
- 2) витрати енергії, спожитої на загальногосподарські цілі, - 3 500 грн.;
- 3) витрати на оренду приміщення виробничого цеху – 8 000 грн.;
- 4) витрати сировини та матеріалів на виготовлення продукції – 63 000 грн.;
- 5) витрати на відрядження директора підприємства – 430 грн.;
- 6) витрати на оплату праці збутового персоналу – 1 800 грн.;

- 7) витрати на оплату праці основних виробничих робітників з нарахуваннями – 14 600 грн.;
- 8) витрати на утримання адміністративного персоналу цеху з нарахуваннями – 2 700 грн.;
- 9) витрати на утримання адміністративного персоналу підприємства - 6 900 грн.;
- 10) витрати на утримання приміщення фірмового магазину підприємства – 12 600 грн.;
- 11) амортизація виробничого обладнання – 2 800 грн.;
- 12) амортизація адміністративно-господарської споруди – 1 600 грн.

Розв'язання:

1. Технологічна собівартість:

$$13\,000 + 63\,000 + 14\,600 + 2\,800 = 93\,400 \text{ грн.}$$

2. Цехова собівартість:

$$93\,400 + 8\,000 + 2\,700 = 104\,100 \text{ грн.}$$

3. Виробнича собівартість:

$$104\,100 + 3\,500 + 430 + 6\,900 + 1\,600 = 116\,530 \text{ грн.}$$

4. Собівартість реалізації:

$$116\,530 + 1\,800 + 12\,600 = 130\,930 \text{ грн.}$$

Відповідь: технологічна – 93 400 грн., цехова – 104 100 грн; виробнича – 116 530 грн, собівартість реалізації – 130 930 грн.

Приклад 4. У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн, витрати на 1 грн товарної продукції – 2,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн товарної продукції встановлені в розмірі 2,38 грн. Обсяг виробництва збільшиться на 8%.

Визначте собівартість товарної продукції планового року.

Розв'язання:

1. Обсяг товарної продукції в звітному році:

$$Q_{з.р.} = 450,2 / 2,89 = 155,8 \text{ (тис. грн).}$$

2. Обсяг товарної продукції в плановому році:

$$Q_{п.р.} = 155,8 \cdot 1,08 = 168,3 \text{ (тис. грн).}$$

3. Собівартість товарної продукції в плановому році:

$$C_{тп} = 168,3 \cdot 2,38 = 400,6 \text{ (тис. грн).}$$

Відповідь: річна собівартість товарної продукції підприємства в плановому періоді становить 400,6 тис. грн.

Приклад 5. Обсяг товарної продукції в минулому році становив 12400 тис. грн. Частка витрат на виробництво в одній гривні товарної продукції – 0,9 грн. У плановому році передбачається збільшити обсяг виробництва на 12% за рахунок впровадження нової техніки. При цьому буде досягнуто економії в розмірі 130 тис. грн. Умовно-постійні витрати в минулому році становили 3000 тис. грн, а у зв'язку зі збільшенням обсягу виробництва вони збільшаться на 5%.

Виявити вплив факторів на собівартість товарної продукції і зміну рівня витрат на виробництво 1 грн товарної продукції.

Розв'язання:

1. Плановий обсяг виробництва товарної продукції:

$$Q_{пл} = Q_{баз} \times id,$$

$Q_{пл}$, $Q_{баз}$ – обсяг товарної продукції у базовому та плановому році, гр. од.;

Id – індекс приросту планового обсягу товарної продукції.

$$Q_{пл} = 12400 \times 1,12 = 13888 \text{ тис. грн.}$$

2. Собівартість товарної продукції за рівнем витрат на її виробництво минулого року

$$C_{mn} = Q_{пл} \times \alpha_{баз},$$

$\alpha_{баз}$ - частка витрат на 1 грн товарної продукції в базовому році.

$$C_{mn} = 13888 \times 0,9 = 12499,2 \text{ тис грн.},$$

3. Зміна умовно-постійних витрат у плановому році

$$V_{уп} = 3000 \cdot (512) : 100 = 210 \text{ тис. грн.}$$

4. Собівартість товарної продукції підприємства з урахуванням дії факторів

$$C_{пп} = 12499,2 - 130 - 210 = 12159,2 \text{ тис. грн.}$$

5. Рівень частки витрат на виробництво 1 грн товарної продукції у плановому періоді

$$\alpha_{пл} = 12159,2 : 13888 = 0,875 \text{ грн.}$$

6. Зміна загального рівня витрат на виробництво 1 грн товарної продукції

$$\Delta = (\alpha_{пл} - \alpha_{баз}) / \alpha_{баз} \times 100 = ((0,875 - 0,9)/0,9) \times 100 = - 2,7\%.$$

Відповідь: планові витрати на виробництво 1 грн товарної продукції знизяться порівняно з минулим роком на 2,7 %.

Приклад 6. Визначити цехову, виробничу і повну собівартість продукції, виготовленої в січні, за таких даних:

вартість витраченої сировини – 20 тис. грн;
заробітна плата основних робітників – 1 тис. грн;
нарахування на заробітну плату основних робітників – 0,375 тис. грн;
витрати на утримання обладнання цехів підприємства – 1,8 тис. грн;
амортизація будівлі виробничого корпусу – 2,7 тис. грн;
витрати на оренду приміщення офісу – 1,9 тис. грн;
заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу – 1,1 тис. грн;
нарахування на заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу – 0,41 тис. грн;
витрати, пов'язані з дослідженням ринку – 1,5 тис. грн;
витрати на оплату енергії, спожиту підприємством під час виготовлення продукції – 1,75 тис. грн.

Розв'язання:

Цехова собівартість:

$$20 + 1 + 0,375 = 21,375 \text{ тис. грн.}$$

Виробнича собівартість:

$$21,375 + 1,8 + 2,7 + 1,75 = 27,625 \text{ тис. грн.}$$

Повна собівартість:

$$27,625 + 1,9 + 1,1 + 0,41 + 1,5 = 32,535 \text{ тис. грн.}$$

Відповідь: цехова собівартість становить 21,375 тис. грн, виробнича собівартість – 27,625 тис. грн, повна собівартість – 32,535 тис. грн.

Практичні завдання для самостійного виконання:

Задача 1. У звітному році собівартість товарної продукції дорівнювала 450,2 тис. грн, внаслідок чого витрати на 1 грн товарної продукції склали 0,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн товарної продукції визначені у розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції планується збільшити на 8%. Розрахуйте собівартість товарної продукції на плановий рік.

Задача 2. Розрахуйте економію, яку повинно отримати підприємство за рахунок зниження собівартості продукції, якщо за проектом воно планує виробити продукції А 7200 т, продукції В – 680 т. Витрати на 1 грн за звітними даними минулого року складають для продукції А 52 грн, за проектом – 49 грн, для продукції В – 77 грн і 67 грн відповідно.

Задача 3. Собівартість товарної продукції на підприємстві за звітний рік склала 1,2 млн. грн., фактичний обсяг товарної продукції за оптовими цінами підприємства – 145700 грн. Планом передбачається зниження витрат на 1 гривню товарної продукції на 0,25 грн. Визначити витрати на 1 гривню товарної продукції у звітному та плановому роках.

Термінологічний словник:

Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг) включає: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати.

Калькуляція – представлений в табличній формі бухгалтерський розрахунок витрат у грошовому вираженні на виробництво і збут одиниці виробу або партії виробів, а також на здійснення робіт і послуг.

Калькуляція собівартості продукції – документ, який відображає сукупність витрат на виробництво і реалізацію одиниці продукції; формується на основі калькуляційних статей витрат.

Кошторис витрат – загальна сума витрат на виробництво і збут продукції в цілому по підприємству в певному розрахунковому періоді.

Планова собівартість відбиває індивідуальні витрати конкретного підприємства, які плануються виходячи з норм, тарифів, цін, ставок поточного періоду.

Фактична собівартість – виражені в грошовій формі індивідуальні витрати конкретного підприємства за даних умов.

Нормативна собівартість продукції формується із витрат на виробництво та реалізацію продукції, визначених на основі діючих норм витрат ресурсів.

Кошторисна собівартість відображає витрати підприємства на виріб або замовлення, які виконуються в одиничному виробництві або в разовому порядку.

Цехова собівартість продукції включає всі прямі поточні витрати, пов'язані з виробництвом продукції у межах цеху підприємства (сировина, заробітна плата основних робітників, нарахування на заробітну плату основних робітників, амортизація обладнання цеху).

Виробнича собівартість продукції охоплює витрати на виробництво продукції в межах усього підприємства, тобто як прямі, так і накладні виробничі витрати (витрати на енергію на технологічні цілі, витрати на утримання і експлуатацію обладнання, амортизація будівлі виробничого корпусу тощо).

Повна собівартість продукції складається з виробничої собівартості та позавиробничих витрат підприємства (адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат).